

Некролог

Михайлина Хомівна Коцюбинська

7 січня після важкої хвороби на 80 році життя померла Михайлина Хомівна Коцюбинська – відомий український філолог, літературознавець, активна учасниця руху шістдесятників. Була почесним доктором Національного університету “Києво-Могилянська академія”, Заслуженим діячем науки і техніки України, лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка (2005), Премії імені Василя Стуса, Премії імені Олени Теліги, Літературної премії імені Олександра Білецького, Премії Омеляна і Тетяни Антоновичів. 2006 року нагороджена орденом Княгині Ольги III ст.

Названа на честь свого видатного дядька – класика української літератури Михайла Коцюбинського, вона гідно несла високе родинне ім'я.

Народилася Михайлина Коцюбинська 18 грудня 1931 р. у Вінниці, де її батько, Хома Михайлович, заснував і керував музеєм Михайла Коцюбинського. У 1935 р. родина переїхала до Чернігова, де батько створив і керував музеєм Михайла Коцюбинського, у 1941 р. була евакуйована до Уфи.

М. Коцюбинська закінчила філологічний факультет Київського університету ім. Т.Г. Шевченка (1949–1954) за фахом “українська мова і література”, там же – аспірантуру. Під керівництвом академіка О. Білецького 1958 р. захистила кандидатську дисертацію “Поетика Шевченка і український романтизм”.

З листопада 1957 р. – молодший науковий співробітник, з 1961 р. – старший науковий співробітник відділу теорії літератури, з 1966 р. – відділу шевченкознавства Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. Досліджувала мову художніх творів, поетику Т. Шевченка, художню індивідуальність М. Коцюбинського, специфіку образного мислення і його еволюцію в українській літературі.

Після XX з'їзду КПРС М. Коцюбинська брала активну участь в антикультівській боротьбі, у процесі українського культурного відродження, у правозахисному русі. Великий вплив на формування її світогляду мали І. Світличний, Є. Сверстюк. Була членом Клубу Творчої молоді, виступала на літературних

вечорах і в дискусіях разом з однодумцями Аллою Горською, І. Світличним, Є. Сверстюком, В. Стусом та іншими чільними представниками українського руху Опору. Разом із ними підписувала колективні листи протесту проти політичних репресій і порушень прав людини, була задіяна у виготовленні й поширенні самвидаву. 1966 р. М. Коцюбинську було виключено з партії за участь у відомій акції протесту проти репресій, яка відбулася у вересні 1965 р. в кінотеатрі “Україна” на прем’єрі фільму “Тіні забутих предків”, у 1968 р. М. Коцюбинську було звільнено з Інституту літератури. Тривалий час не могла знайти роботи, 1969 р. вдалося влаштуватися у видавництво “Вища школа”, де працювала редактором до 1987 р. Зазнавала утисків і переслідувань (обшуки, виклики до КДБ, адміністративні догани, цькування у пресі, постійний нагляд). Упродовж 18 років (з 1971 до 1989) у друці не з’явилося жодного її слова.

Постійно листувалася з політв’язнями, зокрема з І. Світличним, В. Стусом, В. Чорноволом, допомагала родинам репресованих. Виступала свідком на судових процесах над М. Мариновичем і М. Матусевичем (1979). У вересні-жовтні 1980 р. була свідком на суді над В. Стусом і дала позитивну характеристику репресованого поета, у зв’язку з цим їй було оголошено “Попередження” згідно з Указом від 25. 12. 1972 р.

Після 1987 р. М. Коцюбинська активно повернулася в літературу, працювала в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка. 1990 р. вийшла друком написана ще в 1960-і монографія “Етюди про поетику Шевченка”, опубліковано цілу низку літературно-критичних статей; дослідниця бере активну участь у видавничій справі (упорядкування, передмови). У 1990-х під керівництвом М. Коцюбинської було підготовлено й видано наукове зібрання творів В. Стуса в шести томах, дев’яти книгах. Бере участь у багатотомовому виданні творів В. Чорновола. Побачив світ двотомник її праць “Мої обрії”, за який 2005 р. дослідницю відзначено Національною премією України імені Тараса Шевченка. Останнім часом займалася проблемами художньої документалістики. Працюючи у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури, М. Коцюбинська брала активну участь у поповненні фондів, зокрема, вона сприяла передачі в 1996 р. із Праги архівів О. Олеся, О. Ольжича, З. Генік-Березовської, О. Косач-Шимановської, долучилася до наукового опрацювання цих фондів. Також вона передала до Інституту й описала матеріали свого родинного архіву.

З-під пера М. Коцюбинської вийшли, окрім уже згаданих, також книжки “Образне слово в літературному творі” (1960), “Література як мистецтво слова” (1965), “Зафіксоване і нетлінне: Роздуми про епістолярну творчість” (2001), “Моральний імператив і виклики часу” (2004), “Книга споминів” (2006), “Історія, оркестрована на людські голоси. Екзистенційне значення художньої документалістики для сучасної української літератури” (2008), “Листи і люди: роздуми про епістолярну творчість” (2009); низка передмов до видань, в упорядкуванні яких М. Коцюбинська брала участь: Світличний, шістдесятник // І. Світличний. У мене – тільки слово. – Харків: Фоліо, 1994. – С. 5-27; Поет // Передмова до видання: В. Стус. Твори: У 6 т., 9 кн. – Львів: Просвіта, 1994–1998. – Т. 1. – С. 7-38; Зіна Генік-Березовська – знайома й незнана. Передмова // З. Генік-Березовська. Грані культури. – К., 2000. – С. 6-18; Листи Чорновола і Чорновіл у листах. Передмова // В. Чорновіл. Твори: У 10 т. – К.: Смолоскип. – Т. 4 у 2 кн. – Кн. 1. – С. 15-56; Світло Світличних. Передмова // Іван Світличний, Надія Світлична. “З живучого племені Дон Кіхотів”. – К.: Грамота, 2008. [Бібліотека Шевченківського комітету]. – С. 5-44.

Михайлина Хомівна Коцюбинська назавжди залишиться в нашій пам’яті як яскрава особистість, талановита дослідниця, людина високого інтелекту і шляхетної вдачі.